

הערת המחברת ניקולה סקוט / "הצל של אמי" (פן הוצאה לאור וידיעות ספרים)

שנות החמישים היו עשור מוזר, בין מלחמת העולם מצד אחד לשנות השישים המרדניות מהצד האחר. רבים זוכרים את התקופה כעידן של תמימות נעימה, של ילדים ששיחקו ברחובות עד שאמהותיהם קראו להם לעלות הביתה לתה מנחה, של שוטרי מקוף ואחיות שדיוושו במרץ כשתיק העזרה הראשונה שלהן תלוי לו על ידית האופניים, ויכולתם לתפוס טרמפ לאי וייט בלי לחשוב פעמיים. אחרי זוועות המלחמה ותקופת הצנע שלאחריה היה לאנשים סוף-סוף כסף לבזבז ועולם ססגוני ומואר לחקור, עולם שכולו מוזיקה מרקידה וחיידושים מחדושים שונים, מכוניות חדשות ומכשירי טלוויזיה ואוכל קפוא במרכולים.

במובנים רבים, אותן השנים **באמת** היו בטוחות ומרתקות ומלאות תמימות, אבל היה להן גם צד אפל. ההגינות וכללי הנימוס מהימים שלפני המלחמה הדירו שוב את רגלי הנשים, לאחר שנהנו מדריסת רגל בחברה הגברית בימי המלחמה, עבדו קשה ותמכו ונשאו על כתפיהן את המדינה כולה, והן נאלצו לחזור הביתה, למטבח ואל חיי המשפחה, ולהיכנע לצביעות ולמוסר הכפול של חברה ויקטוריאנית שלא הייתה סובלנית כלפי התנהגות שונה.

חינוך מיני כמעט לא היה בנמצא, וסקס מחוץ לנישואים נחשב חטא קדמון, אם לא התעלמו ממנו לחלוטין - עד שלא הוביל להריון לא רצוי. עונש כבד הונחת על ראשה של האם הצעירה והאומללה, ואף חמור שבעתיים מכיוון שהנערות והנשים הצעירות באותם הימים לא קיבלו שום הכנה לעולם האמיתי. אישה שציפתה לילד מחוץ לנישואים, גם אם נאנסה או עברה התעללות מינית בתוך המשפחה, וגם אם הרתה לארוסה לאחר שכבר נקבע התאריך לחתונה - האשמה הייתה כל כולה שלה. זה היה חטא, סימן לחולשה ולהפקרות מוסרית, שהרי ככלות הכול, רק כמה שנים קודם לכן נשלחו אמהות יחידות לא פעם לבתי חולים לחולי נפש או לבתי מחסה לעניים.

במשפחות מסוימות בחרו לקלוט בחשאי את הרך הנולד לתוך המשפחה ולגדל אותו כ"אחות" קטנה או כ"דודן" רחוק, אבל בשביל נשים רבות, האפשרות היחידה הייתה ללדת את תינוקן בחשאי באחד ממוסדות הצדקה הרבים שהיו פזורים ברחבי המדינה, למסור אותו לאימוץ ולחזור לחברה בניסיון נוסף - ואחרון - ליהנות מחיים "רגילים". לא משנה איך נקלעו למצב הזה, אף אישה מעולם לא התאושה לחלוטין מהניסיון המר, וכולן סבלו במידה זו או אחרת - מיחס משפיל בבתי המחסה, משיפוטיות איומה מצד משפחתן שלהן, מצער ומטראומה לפני הלידה, במהלכה ולאחריה, תחת עיני הפקוחה של אחיות נוקשות ושל רופאים חסרי לב, ולבסוף, גם מהחוויה הקשה והקורעת לב של הצורך למסור את תינוקן לזרים.

וכשהכול נגמר הן יצאו שוב לעולם כשהן נוצרות בזיכרון - ולא פעם בדממה - את תינוקן האבוד עד סוף ימיהן.

מוסדות הצדקה לאמהות ולילדיהן המשיכו לפעול בדרך זו עד שלבסוף התמעטה הדרישה בשלהי שנות השישים, עדות לשינוי שחל בערכי המוסר, ולחברה שכבר לא הצמידה תווית לאם לא

נשואה, אף שגם בשנות השמונים עדיין רווחו סיפורים על יחס משפיל ושיפוטיות קשה. בעקבות חוק הילדים משנת 1975 הורשו בראשונה ילדים מאומצים באנגליה ובוויילס לעיין ברשומות הלידה והאימוץ שלהם, בליווי יועץ, אבל רק חוק האימוץ והילדים מ-2002 אפשר גם לנשים לנסות ולאתר את התינוקות שנאלצו להשאיר מאחור. במקרים רבים ניתן לעד הקשר בין האמהות לילדיהן, בייחוד באימוץ פרטי או דרך צד שלישי, שלא הוסדרו כראוי אלא בתחילת שנות השמונים בעקבות חקיקה של חוקי אימוץ חדשים - אלא שזה כבר לא עזר לילדים ולאמהות שחיפשו זה את זה בג'ונגל המסמכים של האימוצים הפרטיים.

מבין הספרים הרבים שקראתי על מעמד האישה בשנות החמישים, וגם על אימוץ ולידה מחוץ לנישואים, יש כמה ספרים חשובים במיוחד לכל אדם המבקש להתוודע אל מה שנתפס כיום כאחד ההיבטים הקשים והכואבים ביותר של העשור ההוא. כדאי לציין בהקשר הזה את **In the Family Way** של ג'יין רובינסון ואת **Love Child** של סו אליוט, את **The Unmarried Mother** מאת שילה טופילד ואת **My Secret Sister** שחיברו הלן אדוארדס וג'ני לי סמית, וגם את **Modern Motherhood** של אנג'לה דיוויס, ואת **British Society since 1945** של ארתור מרוויק, את **A 1950s Childhood** מאת פול פיני ואת **Sixty Years a Nurse** שכתבה מרי הזארד, ואלה רק כמה ספרים שמציירים תמונה היסטורית רחבה של החיים בתקופתה של אליזבת הולוויי ושל הבעיות שעמדו לפניה. מטבע הדברים, נטלתי לעצמי חירות יצירתית. ארגון הצדקה אחיות התקווה ובית החולים אול סיינטס מבוססים אמנם על מוסדות דומים, אבל שניהם פרי דמיוני; גם רוב המקומות הנזכרים בספר אכן קיימים במציאות פרט לפורטהאלו, טיִדְפֹּרד קרוס, ברימלי והרטלנד.

היסטוריה משפחתית ריתקה אותי תמיד, וכך גם האופן שבו היא מציירת בגוונים אישיים יותר את המאה ה-21, כפי שזו משתקפת בספרי ההיסטוריה. הצצה אל סודות משפחתיים ואל בחירות קשות על רקע המארג המורכב של חיי היומיום בעידן שונה כל כך משלנו נותנת לנו נקודת מבט חדשה על אותם הסודות ועל אותן הבחירות. ועם זאת, בדרך המוזרה הבעיות נשארות אותן הבעיות, דילמות מוסריות שרובנו נאלצים להתמודד איתן בדרך זו או אחרת בחיינו.

קיימים סיפורים רבים, גם בדפוס וגם באינספור אתרים של איחוד משפחות, שמתעדים מסעות כואבים מאוד של אמהות וילדיהן בחיפוש הדדי, אחרי עשרות שנים של סודות, של כמיהה ושל אי-ידיעה, המלווים לא פעם במטלה הקשה של היכרות מחודשת - או של בחירה קשה לא פחות שלא לעשות זאת. **בהצל של אמי** השתנו חייהן הבדיוניים של אליזבת, של אדי ושל פיבי לעד ולבלי הכר בעקבות אירועי הלילה ההוא ב-1960. החוויה שלהם והמידע שחשפו שונים מאוד, ממש כמו בסיפורים רבים בחיים האמיתיים - כולם מטרידים ומרוממים בעת ובעונה אחת - אבל שלוש הנשים הללו מוכיחות, בעולמן הבדיוני והמוגבל, עד כמה סבוכה, הרסנית ומרחיקת לכת היא המורשת הזאת של הפרדה כפויה בין אם לילדה.